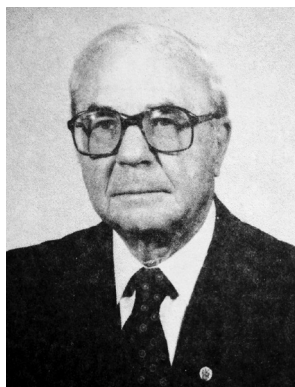

Юрій БОГАЄВСЬКИЙ,
Надзвичайний і Повноважний Посол,
ветеран дипломатичної служби

ВІН ДО ОСТАННЬОГО ПОДИХУ ВБОЛІВАВ ЗА УКРАЇНУ

I.M. Самійленко I.M. Samilenko

Анотація. Статтю присвячено спогадам автора про відомого громадського й політичного діяча Івана Матвійовича Самійленка, останнього Голови Уряду Української Народної Республіки в екзилі, діяльність якої на чужині тривала понад 70 років. Іван Матвійович – знаний публіцист, історик і професор, був активним дослідником причин і наслідків штучного Голодомору в Україні в 1932–1933 роках, представником Державного Центру УНР в екзилі при Комісії Конгресу США з дослідження причин Голодомору, її академічним консультантом.

Автор вдячний долі за знайомство з такою неординарною особистістю, якою був Іван Матвійович Самійленко, і закликає не забувати справжніх патріотів України.

Ключові слова: Українська Народна Республіка в екзилі, Державний Центр УНР, Конгрес США, спогади, чужина.

Ці чергові спогади про незабутні епізоди в моїй багаторічній дипломатичній службі, а таких було чимало, я присвячую світлій пам'яті Івана Матвійовича Самійленка, відомого громадського й політичного діяча, останнього Голови Уряду Української Народної Республіки в екзилі¹, діяльність якої на чужині загалом тривала понад 70 років.

Деякою мірою мої спогади є також відгуком на Постанову Верховної Ради України від 3 грудня 2019 року № 325–ІХ «Про відзначення пам'ятних дат і ювілеїв у 2020 році», якою в переліку відомих подій згадано й сто років з часу заснування Державного Центру Української Народної Республіки в екзилі.

¹ Від англomовного слова exile – заслання, вигнання, еміграція з країни (переважно за політичними мотивами).

Заснували ДЦ УНР 12 листопада 1920 року згідно із «Законом про тимчасове Верховне Управління та порядок законодавства в Українській Народній Республіці», і відтоді він став «речником української нації в її боротьбі за самостійну і незалежну Українську Державу».

Вважаю за доцільне також нагадати, що в серпні поточного року виповнилося 28 років, відколи на врочистому засіданні Верховної Ради 22 серпня 1992 року останній Президент УНР в екзилі Микола Плав'юк у присутності Голови ВР, народних депутатів, а також членів Уряду передав першому Президентові незалежної України Леоніду Макаровичу Кравчуку Заяву та Грамоту про «складення ДЦ УНР своїх повноважень і припинення його діяльності».

А 24 серпня, в день відзначення першої річниці відновлення незалежності України (саме відновлення, а не проголошення. – *авт.*) в Маріїнському палаці в Києві Л.М. Кравчук під час одержання символів і регалій УНР та її Державного Центру наголосив: «Цей акт повинен нагадати всім, що Україна веде свій родовід, свою політичну, державницьку біографію від історичних часів, які надають силу і велич нашому народові, – від часів Київської Русі, Козацько-Гетьманської держави й Української Народної Республіки».

Передавання атрибутів державного екзильного Уряду УНР першому Президентові України Леоніду Кравчуку. 24 серпня 1992 року, Київ. На фото крайній зліва – І.М. Самійленко, у центрі – перший Президент України Леонід Кравчук, крайній справа – Голова Верховної Ради І.С. Плющ

Handover of the attributes of the State Government of the Ukrainian National Republic in exile to the first President of Ukraine Leonid Kravchuk. 24 August 1992, Kyiv. Leftmost – I.M. Samilenko, in the centre – the first President of Ukraine Leonid Kravchuk, rightmost – the Chairman of the Verkhovna Rada I.S. Pliushch

У цих двох історичних заходах узяв участь й Іван Самійленко. Він, зокрема, передав Президентові України державну печатку УНР і пам'ятну книгу-альбом, у якій, окрім світлин засновників і творців новітньої української держави ХХ століття, представлено також фотографії послідовників ідеї Української Народної Республіки, які віддано служили українському народові на чужині.

Я познайомився з Іваном Матвійовичем, знаним публіцистом, істориком і професором, коли працював у Нью-Йорку (США) заступником Постійного представника України при Організації Об'єднаних Націй (1996–1998 рр.). Незважаючи на велику різницю в роках, між нами одразу встановилися добрі, а б навіть сказав, дружні стосунки, які тривали й після мого призначення Генеральним консулом України в Нью-Йорку (1998–2000 рр.).

У процесі виконання моїх нових службових обов'язків я часто зустрічався з Іваном Матвійовичем (саме так, за нашою традицією, ми до нього зверталися), на долю якого випало чимало нелегких випробувань, що лише посилили його любов до України.

Відірваний не зі своєї волі від рідної землі² на понад 50 років, він уперше прилетів до України із США в 1992 році разом із сином Олегом та рідним братом Василем Матвійовичем.

Ми підтримували наші дружні взаємини й протягом років моєї роботи на посаді Надзвичайного і Повноважного Посла України у Федеративній Республіці Бразилії (2001–2006 рр.). За кілька днів до завершення моєї дипломатичної місії в цій державі я зателефонував йому, щоб попрощатися. На жаль, довідався про те, що 18 червня того ж року померла його дружина Діна Василівна, і ця втрата була для Івана Матвійовича надто тяжкою. Під час нашої розмови він сказав, що скоро настане і його година... «Юрію Вадимовичу, – з гіркотою в голосі попросив він мене, – передайте в Києві, що Іван Самійленко багато років і за океаном працював заради України, але ніхто доброго слова за це мені не висловив». Певною мірою я виконав тоді це справедливе його прохання.

Того ж року, 3 листопада, завершився земний шлях і самого Івана Матвійовича. Цю сумну звістку я дізнався вже після завершення моєї дипломатичної служби, читаючи випуск українсько-американської газети «Свобода» від 17 листопада 2006 року, яка надійшла на мою адресу в Києві лише в січні 2007-го. Моє співчуття під назвою «Пам'яті непересічного українця» було опубліковане в цій газеті 23 лютого.

У моїй пам'яті Іван Матвійович Самійленко донині залишається справжнім патріотом землі, де він народився.

² Народився І.М. Самійленко в 1912 році в с. Валки Прилуцького повіту Полтавської губернії, яка входила до Російської імперії.

Ми поважали один одного, досить відверто обмінювалися думками щодо розвитку подій в Україні та її майбутнього. Хоч наші оцінки й погляди часом не збігалися, Іван Матвійович не втрачав віри в те, що кращі часи для незалежної України, без якої він не уявляв свого життя, ще попереду.

Для мене особисто такі неформальні бесіди з людиною, яка не лише бачила, а й пережила багато чого у своєму житті, були не лише приємними, а й багато в чому пізнавальними.

На його запрошення я з моєю дружиною Ольгою кілька разів побували в затишній оселі подружжя Самійленків недалеко від Нью-Йорка, де нас із щирою українською гостинністю приймала Діна Василівна, яка на першій же зустрічі попросила не називати її «пані», наголосивши при цьому, що вона також народилася на українській землі.

Головою Уряду УНР в екзилі Іван Самійленко пробув з 19 червня 1989-го до 24 серпня 1992 року. У своєму виступі з нагоди його призначення на цю

Бесіда з І.М. Самійленком на одному з громадських заходів у Нью-Йорку
Conversation with I.M. Samiilenko at a public event in New York

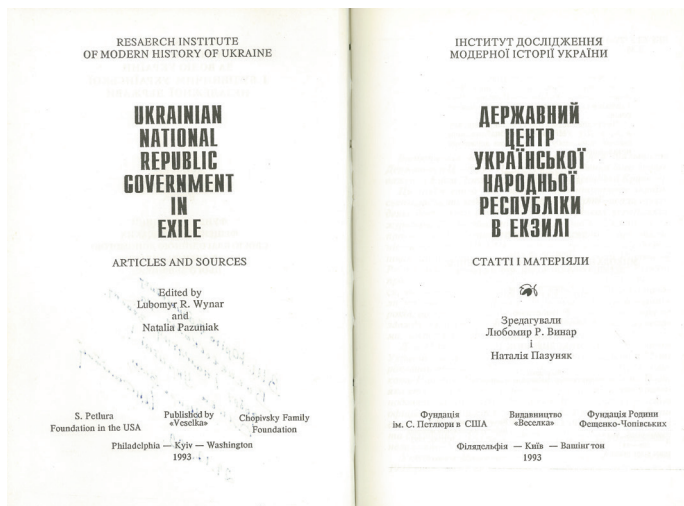

У приватній оселі Івана Матвійовича та Діни Василівни на «згадку приємної і пам'ятної зустрічі», м. Хантінгтон, штат Нью-Йорк, серпень 1999 року

In the private home of Ivan Matviiovych and Dina Vasyilivna in 'remembrance of a pleasant and memorable meeting', Huntington, New York, August 1999

відповідальну посаду він сказав наступне: «Служба Україні і українському народові – це найсвятіше й найбільш благородне, що може бути в житті свідомої української людини. Для нас же Україна є душа і серце, наша духовна рідна хата. Історія покаже, що жертвенність наших батьків наколи не загине, тому що ціллю їх було не підкоряти й поневолювати інші народи чи здобувати владу для себе, але боронити свою свободу та природні права українського народу. Я належу до цього народу. Я є гордий його живучістю. Народу, який хоч і робив помилки, падав, але ніколи не корився, не тратив своєї надії, він тихо, але певно лікував свої рани, готував і готує себе до недалекого світлого майбутнього»³.

У цитованій книзі, яку Іван Матвійович подарував мені зі словами «на добру і пам'ятну згадку», я прочитав з інтересом також його статтю про перший етап діяльності ДЦ УНР в екзилі (1920–1948 рр.), в якій він, зокрема, наголосив на такому: «Оглядаючись на пройдений тяжкий і жертвенний шлях нашого народу на Україні та згадуючи віддану службу йому ДЦ Української Народньої Республіки на чужині, ми можемо з гордістю сказати, що Уряд УНР виконав свій святий обов'язок перед своїм народом. Ідею визволення України він зберіг непорушно до кінця»⁴.

До останнього свого подиху він уболівав за Україну. Тому дуже важливо, щоб це добре усвідомили й пам'ятали наші політики, які безпідставно вважають себе «стовпами суспільства», не роблячи належних висновків із тих численних помилок, яких припускалися різні покоління наших урядовців і політиків протягом усіх років незалежності України.

Ще за його життя 28 листопада 1997 року Міністр закордонних справ України Геннадій Йосипович Удовенко, який того року був також Головою 52-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН, надіслав йому такого коротенького

листа: «Вельмишановному Івану Матвійовичу з великою повагою і вдячністю за Ваш видатний внесок у виборення Україною своєї незалежності та її зміцнення».

У моїй домашній «книгарні» є й видана центром «Просвіта» в 1998 році написана Іваном Матвійовичем брошура – історичний нарис під назвою «Соціо-політичне тло голодового геноциду в Україні (комунізм – смертельний ворог села)» – про «бачене, пережите і непростене» ним особисто. Він був активним дослідником причин і наслідків штучного Голодомору в Україні 1932–1933-го років, який був організований радянським режимом, Головою громадського комітету Нью-Йорка з відзначення 25-ї річниці цієї чергової трагедії для українського народу, членом екзекутиви крайового громадського комітету США із вшанування пам'яті мільйонних жертв того Голодомору, представником Державного Центру УНР в екзилі при Комісії Конгресу США з дослідження причин цього великого голоду, її академічним консультантом.

Я безмежно вдячний долі, яка дала мені можливість не лише як дипломатові, а й як громадянину України пізнатися і з такою неординарною особистістю, якою був Іван Матвійович Самійленко.

Про таких справжніх патріотів України не слід забувати, бо своєю їй відданістю вони заслужили, щоб про них не лише пам'ятали, а й пом'янули їх «незлим тихим словом».